

ja razorenje Jeruzalema i hrama: „Upravo tema o željeznom zidu predstavlja most prema zaključnom poglavlju Jr 52, koje skreće pozornost na daljnju sudbinu kulturnih predmeta pod Babiloncima. Prepoznamo li tu povezanost, dobro se uklapaju u slikovnu konstelaciju i drugi slikoviti motivi (grad i zidovi) koji u Jr 52 igraju određenu ulogu... Obećanje u Jr 1,18 programski veže Jeremiju uz Jahvu. To se odnosi na njegovu zadaću, ali i na njegovu ulogu“ (str. 89). Slike o Jeremiji kao zidu pokazuju da će ga Bog štiti i da će mu dodijeliti važnu ulogu, jer nakon Jeremijina djelovanja hram nije više mjesto Božje blizine nego prorok koji čini Boga prisutnim u njegovu narodu. Kao utvrđeni grad, on je idealni predstavnik Božjega naroda.

Za zorno prikazivanje gradskih zidina na Bliskom istoku staroga vremena, autor je priredio 16 crteža takvih zidina s vratima i metalnim predmetima, od Egipta do Ninive. U popis literature (str. 91-105) uneseni su noviji naslovi, pretežno na njemačkom, uz nekoliko naslova na engleskom i francuskom. Tko se bavi proučavanjem Jeremije, može ovdje naći dobru studiju o proroku kao utvrđenom zidu i sredstvu Božjeg djelovanja u vjerničkoj zajednici. Na kraju je doneseno stvarno kazalo (str. 109-110) i kazalo 24 hebrejska izraza koji su više puta navedeni u knjizi (str. 111). Uz citiranje egzegetске studije Hannesa

Bezzela o Jeremijinim ispovijestima iz god. 2007. i drugih novijih djela, ova knjiga zorno pokazuje kako je Jeremija privlačan današnjim egzegetima i važan za razumijevanje cijele Biblije.

Mato Zovkić

Katolički dokumenti za dijalog s muslimanima

CIBEDO - T. Güzelmansur (Hg.): *Die offiziellen Dokumente der katholischen Kirche zum Dialog mit dem Islam*, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 2009., 621 str.

CIBEDO (= Christlich-islamische Begegnung - und Dokumentationsstelle) je institut njemačkih isusovaca u Frankfurtu za dijalog kršćana i muslimana koji izdaje svoj časopis i knjige te priređuje različite projekte. Timo Güzelmansur (Turčin kršćanske vjere), priređivač ove zbirke dokumenata, kaže u uvodu da je poticaj za izdavanje došao od kardinala Lehmana, a inspiraciju i usmjerenje dobili su izdavači od istovjetne zbirke dokumenata na francuskom koju je izdalo Papinsko vijeće za međureligijski dijalog god. 2006. Isusovac Christian Troll, koji je neko vrijeme predavao kršćanstvo muslimanskim studentima u Turskoj i omogućio gostovanje muslimanskih profesora

na Gregoriani u Rimu, napisao je uvodni članak (str. 19-33) u kojem iznosi sintezu službenog katoličkog učenja o stavu prema muslimanima nakon Drugog vatikanskog sabora.

Knjiga je podijeljena u dva dijela:

- Dokumenti o međureligijskom dijalogu (str. 37-386);

- Dokumenti o kršćansko-muslimanskom dijalogu (str. 387-573).

U prvom dijelu su najprije dokumenti Sabora: Deklaracija o stavu Crkve prema nekršćanskim religijama, dijelovi Konstitucija o Crkvi i Objavi, Deklaracija o slobodi religije, dijelovi Dekreta o misijskoj djelatnosti Crkve, dijelovi Konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu. Zatim slijede spisi papâ: dijelovi enciklike Pavla VI. *Ecclesiam suam* od 6. kolovoza 1964., dijelovi apostolske pobudnice *Evangelii nuntiandi* od 7. prosinca 1975. Slijede dijelovi iz dokumenata Ivana Pavla II.: iz enciklike *Redemptor hominis* od 4. ožujka 1979., iz enciklike *Dominum et vivificantem* od 18. svibnja 1986., iz enciklike *Redemptoris missio* od 7. prosinca 1990., iz Katekizma Katoličke crkve od 11. listopada 1992., iz apostolske pobudnice *Tertio millennio adveniente* od 10. studenog 1994., iz posinodne pobudnice *Ecclesia in Africa* od 14. rujna 1995., iz posinodne pobudnice *Nova nada za Libanon* od 10. svibnja 1997., iz apostolske pobudnice *Ecclesia in Asia* od 6. studenog 1999.

U odsjeku „Papinski nagovori i poruke“ (str. 131-278) doneseno je 8 tekstova Pavla VI., jedan Ivana Pavla I., 44 teksta Ivana Pavla II. i 10 tekstova Benedikta XVI. Slijedi odsjek „Dikasteriji Rimske kurije“ (str. 279-335) u kojem su doneseni dijelovi dokumenta „Dijalog i misija“ od 10. lipnja 1984., zatim „Crkva pred rasizmom“ od 3. studenog 1988. i „Dijalog i navještaj“ od 19. svibnja 1991. U odsjeku „Crkvene pravne odredbe“ (str. 337-344) doneseni su kanoni iz Kodeksa od 1983., zatim Apostolske konstitucije *Pastor bonus* o Rimskoj kuriji od 28. lipnja 1988. i Kodeksa kanona za Istočne crkve od 18. listopada 1990. Od Internacionalne teološke komisije prenesen je cjelovit tekst dokumenta *Kršćanstvo i religije* od 30. rujna 1996.

U drugi dio uvršteni su odlomci o islamu iz saborske Deklaracije *Nostra aetate* i konstitucije LG 16, zatim dijelovi pobudnice *Nova nada za Libanon* o odnosu kršćana prema muslimanima, dijelovi pobudnice *Ecclesia in Europa* od 28. lipnja 2003. o dijalogu s muslimanima i drugim nekršćanima u Europi. Slijedi 11 govora Pavla VI. muslimanima, 65 govora Ivana Pavla II. i 9 govora Benedikta XVI., od kojih je posljednji onaj od 6. studenog 2008. prigodom kršćansko-muslimanskog foruma u Rimu na kojem je sudjelovao i reis dr. Mustafa Cerić. Na kraju je šest dokumenata Biskupske konferencije Njemačke o odnosu kršćana prema muslimanima u toj zemlji i

Europi, od kojih je posljednji izdan 25. rujna 2008. U njemu je istaknuto pravo muslimana na izgradnju dostojnih džamija u Europi kao sastavni dio prava na vjersku slobodu.

Priredivači su donijeli popis osnovnih djela o dijalogu s muslimanima (str. 581-582), kazalo biblijskih navoda i crkvenih dokumenata, kazalo mjesta i zemalja (str. 601-604), među kojima je i BiH, jer je donesen govor Ivana Pavla II. zastupnicima Islamske zajednice BiH u Rimu 13. travnja 1997. na čelu s reisom Cerićem. Registar natuknica (611-621) pomaže pri brzom pronalaženju tekstova o ključnim temama, kao „Abraham, ateizam, dijalog, molitva, Bog, Isus Krist, Kur'an“ i dr.

Iz tog niza dokumenata, nastalih od 1964. do 2008., vidimo da je dijalog s muslimanima sastavni dio katoličkog življenja i pastoralnog djelovanja u duhu Drugog vatikanskog sabora. To je službeni stav Crkve kojoj s ponosom pripadamo. Knjiga će dobro doći onima koji se bave kršćansko-muslimanskim dijalogom, osobito profesorima i studentima teologije.

Mato Zovkić

Bioetički izazovi – I.

Velimir VALJAN (ur.), *Integrativna bioetika i izazovi suvremene civilizacije*, Zbornik sa simpozija, Bioetičko društvo u BiH, Sarajevo, 2007., 302 str.

Objavlivanjem knjige *Bioetics. Bridge to the Future*, Potter je označio prekretnicu u shvaćanju važnosti odnosa između znanstvenoga napretka i opstanka.¹ Potter je došao do zaključka da ljudsko Znanje bez Mudrosti vodi u nestanak, što je bitni sažetak bioetičke svijesti. Njegovo shvaćanje „opasnoga znanja“, koje bi bilo lišeno etičkog vrednovanja, vodi gubitku biološkoga preživljavanja.

Ljudi su se pokrenuli. Bioetička ideja je počela zaokupljati znanstvene krugove, ali i obične ljude. Ta ideja je dozrijevala u svijesti ljudi kao odgovor na narasle opasnosti od nekontroliranog znanja, scijentističke umišljenosti i ljudske moći. Osnivanjem i registracijom Bioetičkog društva u Bosni i Hercegovini (Sarajevo, 28.03.2006.), ovdje se počelo ozbiljnije pristupati bioetičkim pitanjima. Kao rezultat toga u Sarajevu je održan Prvi međunarodni bioetički simpozij od 31.03. do 1.04.2006., gdje je iskazan velik interes za bioetičke

¹ V. R. POTTER, *Bioetics. Bridge to the Future*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1971.; *Bioetika. Most prema budućnosti*, Medicinski fakultet u Rijeci i dr., Rijeka, 2007.